

хозяйств населения по ряду характеристик, обоснованы направления государственного регулирования их развития.

Ключевые слова: домашние хозяйства, хозяйства населения, личные крестьянские хозяйства, дифференциация, кооперирование, регулирование.

Summary. The essence of private households as an evolutionary form of family type of management and transformation of their production and social functions in the period of modern agrarian transformations are exposed in the thesis.

Key words: family farms, private households, personal peasant economies, differentiation, co-operation, government control

УДК 330.142.211

С.П. Мукомела, асистент ПДАТУ

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ З МЕТОЮ ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Висвітлено питання формування державної та регіональної аграрної політики з метою поліпшення інвестиційної привабливості аграрного виробництва. Обґрунтовано необхідність розробки та реалізації регіональних Програм підтримки інвестування аграрних товаровиробників.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, інвестиційна привабливість, інвестиційний менеджмент.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими чи практичними завданнями. Формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств відбувається під впливом зовнішніх макроекономічних, галузевих і регіональних чинників, вплив на які керівництвом підприємств ускладнений, а в багатьох випадках цілком не можливий. Тому особливої актуальності набуває питання підтримки сільськогосподарського виробництва в аспекті формування його інвестиційної привабливості з боку державних та місцевих органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемам державного регулювання, формування і реалізації інвестиційної політики в сільському господарстві України присвячені наукові праці багатьох учених-економістів, зокрема К.С. Берестового, О.П. Бондарчука, С.О. Гуткевич, О.М. Дуфенюк, П.Т. Саблука, М.І. Кісіля, В.В. Ковальова, М.Ю. Коденської, Г.П. Лайко, О.М. Могильного, Г.М. Підлісецького, Г.В. Сеніної, А.В. Чупіса, В.С. Шебаніна та ін. Однак проблеми регіональної інвестиційної політики в розвитку сільського господарства вивчені недостатньо. У зв'язку з цим актуального значення набуває розробка і впровадження дієвого механізму стимулювання інвестиційної діяльності аграрних підприємств на регіональному рівні.

Формування цілей статті: вивчення сучасного стану формування інвестиційної привабливості аграрного виробництва в макроекономічному та регіональних аспектах і внесення пропозиції по її покращенню.

Матеріал та методика досліджень. Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, законодавчі та нормативні матеріали. У ході дослідження були використані дані рейтингових агентств, статистичні матеріали, аналітичний, монографічний та нормативний методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здатність сільськогосподарських підприємств налагодити нормальну роботу значною мірою залежить від кардинальної зміни напрямів і механізмів втручання держави в аграрну сферу економіки. Такі зміни мають відбуватися на засадах формування аграрної інвестиційної політики. Основними положеннями, на яких має ґрунтуватися виважена та ефективна державна політика в аграрній сфері, мають бути наступні:
1. Відповідність напрямів та механізмів державної політики інтересам аграрних товаровиробників;

2. Забезпечення прозорості дії важелів та інструментів державної системи підтримки агробізнесу;
3. Визначення пріоритетних напрямів та сфер сільськогосподарської діяльності, які забезпечують продовольчу безпеку держави та орієнтовані на входження у світовий торговельний простір;
4. Формування механізму непрямой підтримки замість відновлення прямого фінансування аграрної сфери за рахунок коштів державного бюджету, яке на сьогодні не можливе та недоцільне в умовах розвитку ринкової економіки;
5. Створення сприятливої для інвестування ситуації в сільському господарстві з точки зору приватного капіталу;
6. Сприяння поліпшенню умов життя і роботи сільських мешканців, в тому числі й шляхом надання пільг і преференцій інвесторам, які поряд із вкладанням коштів у виробництво фінансують розвиток соціальної сфери села;
7. Підтримка вітчизняних наукових розробок щодо розведення найбільш продуктивних порід тварин, вирощування високоврожайних сортів рослин, ефективних засобів захисту, добрив тощо;
8. Впровадження найновітніших технологій фінансового та інвестиційного менеджменту в сільськогосподарських підприємствах;
9. Поліпшення захисту прав власників і працівників сільськогосподарських підприємств;
10. Сприяння розвитку ринкової і фінансової інфраструктури на селі;
11. Створення сприятливих умов для розвитку селянських фермерських господарств та підсобних господарств населення;
12. Поліпшення пенсійного забезпечення працівників сільського господарства тощо.

Реалізація державної інвестиційної політики повинна відбуватися на трьох рівнях:

- державний рівень – централізована державна влада;
- регіональний рівень – органи місцевого самоврядування та територіальні громади;
- мікрорівень – аграрні товаровиробники.

При цьому основним завданням аграрної політики має стати забезпечення взаємодії та плідної співпраці усіх трьох визначених рівнів. Лише за таких умов можна сподіватися на результативність її впровадження.

На державному рівні має формуватися законодавче забезпечення підприємницької та інших видів діяльності в аграрній сфері, створюватися механізми взаємодії з іншими рівнями реалізації аграрної політики, забезпечуватися механізми виходу українських товаровиробників на зовнішні ринки збуту та визначатися засоби їх захисту від зовнішньої інтервенції, структуруватися сфери та види економічної діяльності, розвиватися сприятливі умови загальної роботи інвесторів в сільському господарстві, формуватися ринкова та фінансова інфраструктура.

Також на державному рівні має формуватися система державного економічного та адміністративного регулювання сільськогосподарського ринку. П.Т. Саблук відзначає, що державне економічне регулювання включає: бюджетну підтримку, фінансово-кредитну, податкову, цінову політику й митно-тарифне регулювання. У свою чергу, державне адміністративне регулювання передбачає антимонопольну політику, ветеринарний і екологічний контроль, ліцензування, стандартизацію, квотування експорту та імпорту тощо. Загалом механізм державного регулювання базується на правових засадах, вимагає створення відповідної організаційної структури і формування системи управління [1, с. 144-149].

Необхідною є побудова виваженої стратегії державної інвестиційної підтримки сільського господарства, спрямованої на інвестиційний розвиток галузі [2, с. 140-143].

На регіональному рівні мають вивчатися умови з позиції визначення переваг і недоліків окремих видів діяльності в регіоні для формування найбільш ефективних програм розвитку регіону для забезпечення їх подальшої підтримки з боку держави [3].

На мікрорівні відповідно мають реалізовуватися конкретні механізми державної аграрної інвестиційної політики.

У перспективі основним має стати регіональний рівень, адже з позиції загальнодержавного управління неможливо цілком врахувати усі складні аспекти діяльності в агробізнесі. Адже самі товаровиробники, представлені третім рівнем реалізації аграрної політики, часто не спроможні самотужки вирішити власні проблеми чи вийти з питаннями їх вирішення на загальнодержавний рівень. Органи місцевого самоврядування, які цілком володіють ситуацією в регіоні та спроможні співпрацювати як з державними органами влади, так і з власниками та

керівниками самих підприємств, покликані стати поєднувальною складовою у ланцюжку реалізації аграрної інвестиційної політики.

Середній (регіональний) рівень поділяється на обласний та районні. Тому відокремлено мають формуватися і програми розвитку інвестування в аграрній сфері в областях та районах.

Налагодження роботи середньої ланки на рівні області в питаннях створення сприятливої інвестиційної ситуації в регіоні та підвищення інвестиційної привабливості аграрних товаровиробників повинно починатися з оцінки розвитку або депресивності окремих територіальних формувань регіону. Адже залежно від результатів такої оцінки буде визначатися коло наступних дій місцевих органів самоврядування. Такий підхід на сьогодні широко використовується в Росії [4] та інших постсоціалістичних країнах Європи, в Україні він поки що не знаходить необхідної підтримки.

Необхідність формування і впровадження регіональних інвестиційних програм в сільському господарстві є беззаперечною. Рекомендації з їх створення на початку 2000-го р. були розроблені спеціалістами Інституту аграрної економіки УААН [5].

Основними складовими регіональної інвестиційної програми мають стати:

1. Аналіз стану сільськогосподарського виробництва по районах області;
2. Визначення найбільш ефективних напрямів та видів діяльності, які доцільно розширювати та підтримувати для забезпечення внутрішнього ринку області продуктами харчування та сировиною сільськогосподарського виробництва і виходу на зовнішні ринки збуту;
3. Встановлення механізмів підтримки таких видів і напрямів діяльності;
4. Розробка заходів із поглиблення спеціалізації діяльності сільськогосподарських товаровиробників;
5. Формування обласної бази даних аграрних товаровиробників, які потребують залучення інвестицій та інвестиційних проектів.

Розвиток та практична реалізація вказаної програми повинна відбуватися на районному рівні. Саме тут має формуватися основна складова підтримки агробізнесу. Районні програми підтримки інвестиційної діяльності в сільському господарстві мають охоплювати декілька напрямів управлінської діяльності в аграрній сфері місцевих органів самоврядування.

Перший напрям – формування бази даних інвестиційних проектів.

Для спрощення виходу аграрних товаровиробників із власними інвестиційними пропозиціями та інтенсифікації інвестиційних процесів у районі має бути створена спеціалізована база даних щодо підприємств, які потребують залучення інвестиційних ресурсів. У вказану базу даних повинна вноситися наступна інформація:

- характеристика інвестиційної привабливості аграрних товаровиробників;
- опис основних напрямів діяльності господарства з порівнянням її результативності з середньорайонними та середньообласними показниками;
- наявні та плановані інвестиційні проекти по господарствах;
- основні вимоги та критерії, яким має відповідати потенційний інвестор (вид інвестиційних ресурсів, умови інвестування, обсяги необхідних вкладень тощо).

На основі такої бази даних має вивчатися обсяг потреби в капіталі аграрного сектору економіки району, наявні пропозиції щодо інвестування, визначатися обсяг нестачі капіталу, обґрунтовуватися напрями та механізми підтримки розвитку сільськогосподарської галузі.

Другий напрям – формування позитивного інвестиційного іміджу району.

Для забезпечення практичної реалізації інвестиційних проектів аграрних товаровиробників та залучення інвестиційних ресурсів у господарства району необхідно влаштовувати семінари, конференції, конгреси, наради, виставки, ярмарки та інші організаційні заходи, які сприятимуть поширенню інформації щодо перспектив інвестування як серед потенційних інвесторів району, так і інвесторів з інших регіонів.

Третій напрям Програм підтримки інвестиційної діяльності пов'язаний із вивченням ринків збуту готової продукції та закупівлі техніки і виробничих запасів.

У процесі нашого дослідження було виявлено, що у багатьох господарствах спостерігається не лише нестача капіталу для фінансування власної діяльності, а й поглиблюється не раціональне розміщення залучених коштів у активах, а саме:

- 1) недостатній обсяг коштів спрямовується на формування основного капіталу, що свідчить про нездатність винайти на ринку та придбати недорого та ефективно техніку;
- 2) спостерігається перенакопичення виробничих запасів із-за намагання придбати їх великими партіями задля отримання цінових знижок;

3) затоварення готовою продукцією та зниження дієвості кредитної політики сільськогосподарських підприємств внаслідок кон'юнктурних змін ринку збуту.

Четвертий напрям – забезпечення якісних умов життя сільського населення в регіоні. Вирішення вказаної проблеми передбачає вивчення проблем кожного окремо взятого населеного пункту і визначення необхідних обсягів інвестування соціальної сфери села. Традиційно склалося так, що основні обсяги витрат по забезпеченню будівництва і функціонування об'єктів соціальної інфраструктури на селі в Україні несуть аграрні товаровиробники. Проте, як свідчить досвід розвинутих країн (Канади, Німеччини, Австрії тощо), без активної допомоги, в тому числі і фінансової, державних і особливо місцевих органів поліпшити якість життя сільських мешканців не можливо. Тому регіональні бюджети мають брати участь на умовах дольового фінансування програм соціального розвитку, а також сприяти залученню приватного капіталу до інвестування соціальної сфери села.

П'ятий напрям пов'язаний із забезпеченням кадрового потенціалу аграрного товаровиробництва. З боку районних органів влади вирішення цього питання вимагає постійного моніторингу міграційних процесів, потреб товаровиробників в фахівцях та спеціалістах, формування зацікавленості молодих фахівців до роботи в умовах сучасного українського села.

Останній, шостий напрям, передбачає створення умов співпраці з обласною та державною владою самих районних управлінських структур, а також здатність районної адміністрації донести проблеми району до вищих гілок влади та спромогтися отримати дієву і конструктивну допомогу, в тому числі фінансову, для вирішення виявлених проблем.

Лише задіяння усіх рівнів управління аграрним інвестиційним процесом допоможе відродженню інвестування галузі та поліпшенню її інвестиційної привабливості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, варто зазначити, що активізації інвестиційних процесів у сільському господарстві сприятиме формування комплексної та виваженої державної інвестиційної політики. Її реалізація має здійснюватися як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Регіональний рівень має головним чином сприяти формуванню сприятливих умов інвестування в аграрній сфері через реалізацію регіональних Програм підтримки інвестування аграрних товаровиробників шляхом створення спеціальної бази даних інвестиційних проєктів у сільському господарстві району, формування позитивного інвестиційного іміджу району, роботи на ринку збуту готової продукції та постачання ресурсів, створення якісних умов життя сільського населення, забезпечення кадрового потенціалу сільського господарства, створення умов співпраці усіх гілок влади та безпосередньо аграрних товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Саблук П.Т. Государственное регулирование экономического развития сельского хозяйства // Стратегия инновационного обновления и повышения конкурентоспособности агропроизводственного комплекса России. Научное наследие Н.Д. Кондратьева и А.В. Чаянова и перспективы развития российского сельского хозяйства. – М.: Международный фонд Н.Д. Кондратьева, 2005. – 144-149 с.
2. Кисиль Н.И. Стратегия инвестирования инновационных процессов в сельском хозяйстве Украины // Стратегия инновационного обновления и повышения конкурентоспособности агропроизводственного комплекса России. Научное наследие Н.Д. Кондратьева и А.В. Чаянова и перспективы развития российского сельского хозяйства. – М.: Международный фонд Н.Д. Кондратьева, 2005. – 140-143 с.
3. Мукомела С.П. Формування інвестиційної привабливості агровиробництва: макроекономічні та регіональні аспекти // Збірник наукових праць. Науково-виробниче видання. Науковий збірник. Випуск 15, том 3 (Інститут бізнесу і фінансів) / за редакцією доктора с.-г. наук, професора, академіка Міжнародної Академії наук екології і безпеки життєдіяльності, ректора університету М.І. Вахмата. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С. 41-48.
4. Комолкина Л.А. Финансовое оздоровление сельскохозяйственных организаций // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2003. – № 9. – С. 12-14.
5. Методичні рекомендації з розробки регіональних інвестиційних програм в агропромисловому комплексі / М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, В.П. Гераймович, М.В. Нетеса. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 52 с.

Аннотація. Отражены вопросы формирования государственной и региональной аграрной политики с целью улучшения формирования инвестиционной привлекательности аграрного

производства. Обоснована необходимость разработки и реализации региональных Программ поддержки инвестирования аграрных товаропроизводителей.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, инвестиционная привлекательность, инвестиционный менеджмент.

Summary. The questions of forming of public and regional agrarian policy are reflected with the purpose of improvement of forming of investment attractiveness of agrarian production. The necessity of development and realization of regional Programs of support of investing of agrarian commodity producers is grounded.

Keywords: investments, investment policies, investment attractiveness, investment management.

УДК 336.531.2:338.439.5:633.1(477)

В.В. Дранус, асистент,

М.І. Бендера, кандидат економічних наук ПДАТУ

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗЕРНОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Проведено аналіз стану вітчизняного зернового ринку; виявлено існуючі недоліки; проаналізовано роль держави у формуванні, діяльності та регулюванні ринку зерна; виявлено основні причини негативних тенденцій на ринку зерна і чинники, які спричинили розвиток таких тенденцій; визначено роль на ринку аграрних бірж, товаровиробників, зернотрейдерів. Проаналізовано декілька варіантів розвитку зернового сектору, з використанням яких теоретично можна досягти нарощування обсягів виробництва зерна та забезпечення прийнятної рівня рентабельності зерновиробництва; запропоновано шляхи вирішення проблеми ефективного розвитку зернового сектору та ринку зерна, напрямки залучення інвестицій.

Ключові слова: ринок зерна; шляхи залучення інвестицій; експортні операції; державна політика на зерновому ринку; державна цільова програма розвитку ринку зерна.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Виробництво зерна в Україні традиційно тривалий історичний період посідає одне з основних місць у розвитку сільського господарства, якому належить пріоритетне значення в забезпеченні продовольчої безпеки країни, слугує сировинною базою для виготовлення ряду промислових товарів, належить до важливих джерел створення кормових ресурсів, має велике значення у формуванні експортних поставок продовольчих товарів держави.

Серед основних досягнень вітчизняного зернового ринку на сьогоднішній день можна виділити такі:

1. Україна (разом з Росією і Казахстаном) увійшла в елітарну групу провідних експортерів зерна на світовому ринку (щорічний експорт у 60-80 країн світу, обсяги експорту – від 7 до 18 млн. т);
2. Агрохолдинги (нові аграрні оператори) забезпечують значні інвестиції у виробництво зерна, розвиток виробничої й портової інфраструктури;
3. Швидко формується сучасна структура організації галузі [2].

Проте сучасний стан ефективності зерновиробництва викликає занепокоєння. В останні роки простежується тенденція до нестабільного й істотного зниження ефективності виробництва зерна від досягнутого рівня.

З погляду сезонної цінової динаміки останніми роками український зерновий ринок відрізняється різкими коливаннями цін.

Державне регулювання ринку зерна не відіграє стимулюючої ролі щодо виробництва зерна та не здатне ринковими методами ефективно реагувати на впливи світового зернового ринку.

Ефективність та прогнозованість державного регулювання ринку зерна є об'єктивною передумовою зростання зернового сектору України. Недостатня системність та неузгодженість